

NICOLAE TITULESCU ȘI SĂLAJUL

IOX IVĂNESCU

Marile evenimente ale istoriei naționale cit și activitatea prodigioasă, patriotică a unor personalități au avut întotdeauna un larg ecou în marea masă a locuitorilor de pe plaiurile Țării Silvaniei.

Un asemenea moment crucial îl constituie perioada în care forțele întinericului căutau să întoarcă roata istoriei, să revizuiască hotarele unor țări și să impună împotriva voinței popoarelor regimuri de dictatură militaro-fascistă. Împotriva acestor stări de lucruri, manifestate mai ales după 1934, s-a ridicat și poporul român.

Un rol principal în demascarea și condamnarea fascismului și a politicii revizioniste l-a avut marele nostru diplomat, patriotul Nicolae Titulescu. Activitatea lui diplomatică — pusă în slujba condamnării și demascării pregătirii unui nou război mondial, a apărării teritoriale — a fost cunoscută și apreciată de toate popoarele lumii.

Locuitorii județului Sălaj erau la curent cu activitatea prodigioasă desfășurată de Nicolae Titulescu. Cuvântările lui în țară și străinătate, poziția sa antifascistă și antirevizionistă, manifestate în aproape toate capitalele lumii, dar mai ales la Geneva, erau „profesiuni de credință” ale tuturor sălăjenilor amenințați de creșterea pericolului revizionist. Astfel, în numele ocuitorilor celor 30 de comune ce formau plasa Crasna, județul Sălaj, „*admiring acest mare om de stat în activitatea lui de la Geneva, făcându-și cunoscut numele său și România în întreaga lume, într-o ședință administrativă cu primarii și notarii din cele 30 de comune din plasa Crasna, analizând serviciile fără precedent aduse de acest excepțional bărbat de stat, am propus* — relatează fostul primpretor al pla-

*sei, Vasile Peșteanu — să-i ridicăm în fața preturii o placă nemuritoare, să-i eternizăm numele lui pentru istorie și pentru generațiile viitoare. Propunerea mea a fost primită în unanimitate cu aplauze, ridicându-se cei prezenți în picioare. Am fost ales în unanimitatea voturilor președințele comitetului de organizare. Suma necesară a fost dăruită cu dragoste, cu stimă și respect din partea cetățenilor plasei Crasna. Cele mai sus le-am comunicat la Geneva lui Nicolae Titulescu, cerându-i un text pentru acel monument cu placa comemorativă. Am primit răspuns și aprobarea cuvenită cu textul cerut, pe care l-am întâiprit pe placă”*¹.

Dezvelirea monumentului a avut loc la Crasna în vara anului 1936 — după cum este consemnat de ziarul bucureștean „Dimineața” din 2 iulie 1936, într-o știre intitulată „Un monument al d-lui N. Titulescu în jud. Sălaj”². La inaugurare au participat autoritățile județene, delegați ai comunelor sălăjene, ziaristi din București și Cluj, dar mai ales mase de țărani din plasa Crasna și din întreg județul: „*Țăranii au sărbătorit printr-o adunare populară dezvelirea unui monument închinat lui Nicolae Titulescu*”.

Pe placa de marmură a fost săpat un fragment dintr-o cuvintare pe care Nicolae Titulescu o rostise la înalta tribună de la Geneva, fragment ales și trimis sălăjenilor chiar de către marele diplomat: „*Hotarele actuale ale României sînt rezultatul evoluției de reacuri a unei idei de dreptate. Procesul stabilirii lor este definitiv sfîrșit. La orice încercare de a-l reîncepe, în numele întregului neam românesc răspund: Nu, Nu, Niciodată!!!*”³

Ridicarea acestui monument nu este întâmplătoare. În întreg județul Sălaj, ca de fapt în întreaga țară, au loc acțiuni culturale-educative care să mobilizeze

Monumentul de la Crasna, județul Sălaj, ridicat în onoarea lui Nicolae Titulescu

conștiința întregului popor român față de pericolul fascist și revizionist, față de pregătirile ce se făceau pentru un nou război. Toate acțiunile — cuvântări comemorative cu ocazia unor mari evenimente ca: 1 Decembrie, 24 Ianuarie, centenarul nașterii lui Gh. Pop de Băsești, ridicarea unor monumente ca cele de la Guruslău în memoria lui Mihai Viteazul sau cel de la Bobota în memoria lui Gh. Șincai — aveau un pronunțat caracter antifascist, antirevizionist și anti-războinic. În acest sens erau îndreptate și eforturile sălăjenilor din plasa Crasna care, în ședința festivă ținută la 13 iunie 1935, l-au proclamat pe Nicolae Titulescu cetățean de onoare al comunei, ca semn de recunoștință față de activitatea depusă de marele diplomat pentru apărarea suveranității și integrității teritoriale ale patriei. În diploma respectivă se arăta:

„Consiliul comunal al comunei rurale Crasna, din județul Sălaj, dorind a-și exprima recunoștința și stima față de marile bărbați de stat cu renume mondial;

Potrivit dreptului asigurat prin alineatul 21 al articolului 10.1 din Legea pentru organizarea administrației locale;

Cu unanimitate de voturi și cu multă însuflețire a proclamat pe Domnul Nicolae Titulescu, ministrul afacerilor străine, de cetățean de onoare al comunei Crasna,

Avînd în vedere activitatea gigantică încoronată de aureola izbîndei, dezvoltată spre binele omenirii, pentru scopul cel mai nobil și sublim, menținerea păcii între popoare...”⁴

Inaugurarea monumentului și înmînarea diplomei de cetățean de onoare al comunei Crasna trebuiau făcute în prezența lui Nicolae Titulescu, care a răspuns favorabil invitației de a veni în Sălaj. Din motive necunoscute pînă în prezent, ministrul afacerilor străine n-a ajuns însă decît pînă la Ciucea⁵ și deci n-a participat la marile festivități sălăjene. Cu toate acestea, adunarea populară și-a păstrat strălucirea. Încă o dată sălăjenii și-au manifestat aspirațiile moștenite de la înaintași, confirmînd că apărarea integrității teritoriale a pămîntului românesc, independența și pacea sînt năzuințe seculare ale poporului nostru.

Monumentul ridicat la Crasna în cinstea lui Nicolae Titulescu a fost distrus în anii ocupației horthyste instalate în această zonă românească în urma odiosului dictat de la Viena din 30 august 1940, dar amintirea lui mai persistă încă în memoria celor care au participat la inaugurare sau l-au văzut înainte de a dispărea.

Credem că aceste rînduri vor contribui și ele la a păstra viu gestul sălăjenilor pentru cinstirea marelui diplomat și om politic.

NOTE

¹ Serisoarea fostului primpretor V. Peșteanu adresată lui I. Izănescu cu data de 8.XI.1979.

² „Dîmineața” nr. 10, 604, 2 iulie 1936, p. 3.

³ Arhivele Statului Sălaj, Fondul Prefectura județului Sălaj, Cartea de aur a județului.

⁴ Idem

„Năzuința” nr. 319 din 12.IX.1972, p. 2.